Zbornik sudske prakse

PRESUDA OPĆEG SUDA (prvo vijeće)

19. siječnja 2016.*

„Tržišno natjecanje – Zabranjeni sporazumi – Tržište projekata koji se odnose na plinom izolirane sklopne uređaje – Odluka donesena nakon djelomičnog poništenja prvotne odluke Općeg suda – Novčane kazne – Obveza obrazlaganja – Načelo dobre uprave – Prava obrane – Jednako postupanje – Proporcionalnost – Pogreška u ocjeni – Početni iznos – Stupanj doprinosa povredi – Odvraćajući koeficijent“

U predmetu T-409/12,

**Mitsubishi Electric Corp.**, sa sjedištem u Tokiju (Japan), koji zastupaju R. Denton, J. Vyavaharkar, R. Browne, L. Philippou, M. Roald, J. Robinson, *solicitors*, i K. Haegeman, odvjetnik,

tužitelj,

protiv

**Europske komisije**, koju zastupaju N. Khan i P. van Nuffel, u svojstvu agenata,

tuženika,

povodom glavnog zahtjeva za poništenje Odluke Komisije C (2012) 4381 od 27. lipnja 2012. o izmjeni Odluke C (2006) 6762 *final* od 24. siječnja 2007. o postupku primjene članka 81. [UEZ-a] (koji je postao članak 101. UFEU-a) i članka 53. Sporazuma o EGP-u u dijelu u kojem se odnosi na Mitsubishi Electric Corp. i Toshiba Corp. (predmet COMP/39.966 – plinom izolirani sklopni uređaji – novčane kazne), u dijelu u kojem se odnosi na tužitelja, i podrednog zahtjeva za izmjenu članka 1. iste odluke s ciljem ukidanja ili, ako to izostane, smanjenja iznosa novčane kazne izrečene tužitelju,

OPĆI SUD (prvo vijeće),

u sastavu: H. Kanninen, predsjednik, I. Pelikánová (izvjestiteljica) i E. Buttigieg, suci,

tajnik: S. Spyropoulos, administratorica,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 21. travnja 2015.,

donosi sljedeću

* Jezik postupka: engleski

**Presudu**

## Okolnosti spora

1 Tužitelj, Mitsubishi Electric Corp., japansko je trgovačko društvo koje posluje u različitim sektorima, a osobito u području plinom izoliranih sklopnih postrojenja (*gas insulated switchgear*, u daljnjem tekstu: GIS). Između listopada 2002. i travnja 2005. njegovu je djelatnost u području GIS-a obavljalo zajedničko društvo TM T&D Corp., u kojem su jednake udjele držali tužitelj i Toshiba Corp., a prestalo je postojati 2005. odlukom članova.

2 Komisija Europskih zajednica donijela je 24. siječnja 2007. Odluku C (2006) 6762 *final* o postupku primjene članka 81. [UEZ-a] i članka 53. Sporazuma o EGP-u (predmet COMP/F/38.899 – plinom izolirani sklopni uređaji) (u daljnjem tekstu: Odluka iz 2007.).

3 Odlukom iz 2007. Komisija je utvrdila jedinstvenu i trajnu povredu članka 81. UEZ-a i članka 53. Sporazuma o Europskom gospodarskom prostoru na tržištu GIS-a Europskog gospodarskog prostora (EGP) u razdoblju od 15. travnja 1988. do 11. svibnja 2004. te je adresatima navedene odluke izrekla novčane kazne kojima je visina izračunata na temelju metodologije izložene u Smjernicama o metodi za utvrđivanje novčanih kazni koje se propisuju u skladu s člankom 15. stavkom 2. Uredbe br. 17. i člankom 65. stavkom 5. Ugovora o EZUČ-u (SL 1998., C 9, str. 3.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 4., str. 6.; u daljnjem tekstu: Smjernice o metodi za utvrđivanje novčanih kazni) kao i Obavijesti Komisije o oslobađanju od kazni i smanjenju kazni u slučajevima kartela (SL 2002., C 45, str. 3.).

4 Povreda na koju se odnosila Odluka iz 2007. sastojala se od tri bitna elementa:

— sporazum potpisan u Beču 15. travnja 1988. (u daljnjem tekstu: „Sporazum GQ“) koji se odnosio na dodjelu projekata u vezi s GIS-om na svjetskoj razini u skladu s dogovorenim pravilima kako bi se zadržale kvote koje su uvelike odražavale procijenjene povijesne tržišne udjele; koji je bio mjerodavan na svjetskoj razini, uz iznimku Sjedinjenih Američkih Država, Kanade, Japana i 17 zemalja zapadne Europe, a temeljio se na dodjeli „zajedničke japanske kvote“ japanskim proizvođačima i „zajedničke europske kvote“ europskim proizvođačima;

— usporedni dogovor (u daljnjem tekstu: Zajednički dogovor) prema kojem su, s jedne strane, projekti u vezi s GIS-om u Japanu i u europskim zemljama članicama zabranjenog sporazuma (u daljnjem tekstu: zemlje proizvođači) bili pridržani isključivo za japanske članove odnosno za europske članove kartela i prema kojem su, s druge strane, projekti u vezi s GIS-om u drugim europskim zemljama također bili isključivo pridržani u korist europske skupine jer su se japanski proizvođači obvezali da neće podnositi ponude za projekte u Europi; međutim, za postizanje tog dogovora japanska skupina morala je zauzvrat biti obaviještena o takvim projektima i te je projekte trebalo uračunati u „zajedničku europsku kvotu“ predviđenu Sporazumom GQ (u daljnjem tekstu: obavijest i uračunavanje);

— sporazum potpisan u Beču 15. travnja 1988., pod naslovom „E-Group Operation Agreement for GQ-Agreement“ (u daljnjem tekstu: Sporazum EQ), koji su potpisali članovi europske skupine proizvođača, a odnosio se na projekte u vezi s GIS-om koji su toj skupini dodijeljeni prema Sporazumu GQ.

5 U članku 1. Odluke iz 2007. Komisija je utvrdila da je tužitelj sudjelovao u povredi u razdoblju od 15. travnja 1988. do 11. svibnja 2004.

6 Tužitelju je za povredu iz članka 1. Odluke iz 2007. izrečena u članku 2. novčana kazna u iznosu od 118 575 000 eura, od čega se 4 650 000 eura odnosilo na povredu koju je počinio TM T&D, koje je bio dužan solidarno platiti s Toshibom.

7 Tužitelj je 18. travnja 2007. podnio tužbu protiv Odluke iz 2007.

8 Presudom od 12. srpnja 2011., Mitsubishi Electric/Komisija (T-133/07, Zb., EU:T:2011:345), Opći sud odbio je, s jedne strane, tužiteljevu tužbu u dijelu u kojem se odnosila na poništenje članka 1. Odluke iz 2007. S druge strane, poništio je članak 2. točke (g) i (h) Odluke iz 2007. u dijelu u kojem se odnosila na tužitelja jer je Komisija povrijedila načelo jednakog postupanja kada je prilikom izračuna visine novčane kazne u pogledu tužitelja odabrala drugu referentnu godinu od one koju je odabrala u pogledu europskih sudionika u povredi.

9 Tužitelj je 22. rujna 2011. podnio žalbu Sudu protiv presude Mitsubishi Electric/Komisija, točka 8. *supra* (EU:T:2011:345).

10 Komisija je 15. veljače 2012. tužitelju poslala dopis o činjenicama u kojem je napomenula da će donijeti novu odluku o novčanoj kazni (u daljnjem tekstu: dopis o činjenicama). Komisija je izložila činjenice koje su prema njezinu mišljenju značajne za izračun visine novčane kazne, uzimajući u obzir presudu Mitsubishi Electric/Komisija, točka 8. *supra* (EU:T:2011:345).

11 Tužitelj je 16. ožujka 2012. podnio očitovanja o tom dopisu o činjenicama.

12 Sastanak tužiteljevih zastupnika i Komisijina tima zaduženog za taj predmet održao se 8. lipnja 2012.

13 Odlukom Komisije C (2012) 4381 od 27. lipnja 2012. o izmjeni Odluke iz 2007. u dijelu u kojem se odnosi na tužitelja i Toshibu (predmet COMP/39.966 – plinom izolirani sklopni uređaji – novčane kazne) (u daljnjem tekstu: pobijana odluka) izmijenjen je članak 2. Odluke iz 2007. na način da su dodane nove točke (g) i (h). Točkom (g) tužitelju je izrečena novčana kazna u iznosu od 74 817 000 eura kao pojedinačnom počinitelju. Točkom (h) tužitelju je izrečena novčana kazna u iznosu od 4 650 000 eura koju treba platiti solidarno s Toshibom.

14 Kako bi se otklonilo nejednako postupanje koje joj je Opći sud prigovorio u presudi Mitsubishi Electric/Komisija, točka 8. *supra* (EU:T:2011:345), Komisija se u pobijanoj odluci pozvala na globalni prihod od GIS-a za 2003. Budući da je tijekom te godine za tužitelja i Toshibu djelatnosti u području GIS-a obavljalo društvo TM T&D, Komisija je uzela u obzir njegov prihod u 2003. (uvodne izjave 59. i 60. pobijane odluke).

15 Zato je Komisija, kao prvo, prilikom različitog postupanja s obzirom na odgovarajući doprinos sudionika u zabranjenom sporazumu izračunala tržišni udio TM T&D-a u 2003. u pogledu GIS-a (15 do 20%) pa ga je svrstala u drugu kategoriju prema kategorizaciji iz uvodnih izjava 482. do 488. Odluke iz 2007. Slijedom toga, pretpostavljeni početni iznos od 31 000 000 eura dodijeljen je društvu TM T&D (uvodna izjava 61. pobijane odluke).

16 Kao drugo, kako bi se izrazila nejednaka sposobnost tužitelja i Toshibe da pridonesu povredi u razdoblju prije osnivanja društva TM T&D, početni iznos novčane kazne tog društva podijeljen je na njegove članove prema prihodu od prodaje GIS-a u 2001. kao posljednjoj cijeloj godini prije osnivanja TM T&D-a. Slijedom toga, tužitelju je dodijeljen početni iznos od 20 136 801 eura, a Toshibi 10 863 199 eura (uvodne izjave 62. i 63. pobijane odluke).

17 Kao treće, kako bi se zajamčio preventivni učinak novčane kazne, Komisija je na tužitelja primijenila odvraćajući koeficijent od 1,5 na osnovi njegova prihoda u 2005. (uvodne izjave 69. do 71. pobijane odluke).

18 Kao četvrto, kako bi uzela u obzir trajanje povrede tijekom razdoblja prije osnivanja TM T&D-a, tužiteljev početni iznos uvećan je za 140% (uvodne izjave 73. do 76. pobijane odluke).

19 Kao peto, kako bi uzela u obzir trajanje povrede za vrijeme poslovanja TM T&D-a, tužitelju i Toshibi izrečena je solidarna novčana kazna u iznosu 15% pretpostavljenog početnog iznosa TM T&D-a (uvodne izjave 77. pobijane odluke).

20 Na kraju, kao šesto, iznos solidarne novčane kazne pomnožen je tužiteljevim odvraćajućim koeficijentom pa mu je tako dobiveni iznos koji je prelazio iznos solidarne novčane kazne izrečen pojedinačno (uvodna izjava 78. pobijane odluke).

## Postupak i zahtjevi stranaka

21 Tužbom podnesenom tajništvu Općeg suda 12. rujna 2012. tužitelj je pokrenuo ovaj postupak.

22 Dopisom od 8. siječnja 2013. tužitelj se odrekao prava na podnošenje replike.

23 Rješenjem predsjednika četvrtog vijeća Općeg suda od 21. veljače 2013. određen je prekid postupka do objave presude u predmetu C-489/11 P, Mitsubishi Electric Corp./Komisija.

24 Budući da je sastav vijećâ Općeg suda izmijenjen, sudac izvjestitelj raspoređen je u prvo vijeće, kojemu je, slijedom toga, dodijeljen ovaj predmet.

25 Presudom od 19. prosinca 2013., Siemens/Komisija (C-239/11 P, C-489/11 P i C-498/11 P, EU:C:2013:866), Sud je odbio žalbu koju je tužitelj podnio protiv presude Mitsubishi Electric/Komisija, točka 8. *supra* (EU:T:2011:345). Slijedom toga, postupak je u ovom predmetu nastavljen.

26 Na temelju izvješća suca izvjestitelja Opći sud (prvo vijeće) odlučio je 3. veljače 2015. otvoriti usmeni postupak te je u okviru mjera upravljanja postupkom predviđenih u članku 64. Poslovnika Općeg suda od 2. svibnja 1991. pozvao stranke da podnesu određeni dokument i uputio im pisana pitanja. Stranke su udovoljile zahtjevima Općeg suda u ostavljenom roku.

27 Tužitelj od Općeg suda zahtijeva da:

— poništi pobijanu odluku u dijelu u kojem se odnosi na njega;

— podredno, izmijeni članak 1. pobijane odluke s ciljem ukidanja ili, ako to izostane, smanjenja iznosa novčane kazne izrečene tužitelju;

— naloži Komisiji snošenje troškova.

28 Komisija od Općeg suda zahtijeva da:

— odbije tužbu kao djelomično očito nedopuštenu i djelomično očito neosnovanu;

— tužitelju naloži snošenje troškova.

## Pravo

*Glavni zahtjev koji se odnosi na poništenje pobijane odluke*

29 U prilog glavnom zahtjevu tužitelj ističe devet tužbenih razloga. Prvi tužbeni razlog temelji se na povredi obveze obrazlaganja, načela dobre uprave i tužiteljeva prava na obranu. Drugi tužbeni razlog temelji se na povredi obveza obrazlaganja, načela jednakog postupanja i načela proporcionalnosti u pogledu izračuna odvraćajućeg koeficijenta. Treći tužbeni razlog temelji se na povredi načela proporcionalnosti zato što je Komisija visinu tužiteljeve novčane kazne izračunala na isti način kao i visinu novčanih kazni europskim proizvođačima. Četvrti tužbeni razlog temelji se na argumentu da je Komisija počinila pogrešku kada nije htjela uzeti u obzir tehničke i ekonomske dokaze pri utvrđivanju utjecaja tužiteljeva ponašanja i pri izračunu visine njegove kazne. Peti tužbeni razlog temelji se na pogrešci u određivanju trajanja povrede. Šesti tužbeni razlog temelji se na povredi načela jednakog postupanja i načela proporcionalnosti pri određivanju udjela u početnom iznosu TM T&D-a koji je trebalo raspodijeliti na tužitelja i Toshibu. Sedmi tužbeni razlog temelji se na povredi obveze obrazlaganja i tužiteljeva prava na obranu u pogledu određivanja udjela u početnom iznosu TM T&D-a koji je trebalo raspodijeliti na tužitelja i Toshibu. Osmi tužbeni razlog temelji se na povredi načela jednakog postupanja i načela proporcionalnosti u pogledu metode kojom je tužitelju određen početni iznos za razdoblje prije osnivanja TM T&D-a. Deveti tužbeni razlog temelji se na povredi obveze obrazlaganja i tužiteljeva prava na obranu u pogledu metode kojom je tužitelju određen početni iznos za razdoblje prije osnivanja TM T&D-a.

30 Kao odgovor na pisano pitanje Općeg suda tužitelj je izjavio da, nakon objave presude Siemens/Komisija, točka 25. *supra* (EU:C:2013:866), odustaje od svojeg petog tužbenog razloga. Slijedom toga, treba ispitati samo prvi do četvrtog i šesti do devetog tužbenog razloga. U tom pogledu, Opći sud smatra da je oportuno na prvom mjestu ispitati sedmi i deveti tužbeni razlog koji se odnose na postupak u kojem je donesena pobijana odluka i na njezino obrazloženje, na drugom mjestu osmi i šesti tužbeni razlog koji se tiču određivanja tužiteljeva početnog iznosa upućivanjem na pretpostavljeni početni iznos TM T&D-a, na trećem mjestu treći i četvrti tužbeni razlog koji se tiču tužiteljeva relativnog doprinosa povredi i na četvrtom mjestu drugi tužbeni razlog koji se tiče određivanja tužiteljeva odvraćajućeg koeficijenta.

Prvi tužbeni razlog koji se temelji na povredi obveze obrazlaganja, načela dobre uprave i tužiteljeva prava na obranu

31 Prvim tužbenim razlogom tužitelj tvrdi da je Komisija izračunom visine novčane kazne koju mu je izrekla povrijedila obvezu obrazlaganja, načelo dobre uprave i njegova prava obrane.

32 Naime, prema tužiteljevu mišljenju, iz Obavijesti Komisije o dobroj praksi u postupku primjene članaka 101. [UFEU-a] i 102. [UFEU-a] (SL 2011., C 308, str. 6.) proizlazi da radi povećanja transparentnosti Komisija u svoju obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku ili, ovisno o slučaju, u dopisu o činjenicama mora uključiti određeni broj elemenata značajnih za izračun visine novčane kazne, poput odgovarajućih financijskih podataka o obujmu prodaje.

33 Međutim, u ovom slučaju, metoda izračuna novčane kazne navodno nije jasno objašnjena u uvodnim izjavama 51. do 85. pobijane odluke pa je tužitelj ne može razumjeti s obzirom na to da Komisija nije izložila ni svoj postupak zaključivanja ni pojedine bitne korake koje je poduzela. Zato je Komisija povrijedila i načelo dobre uprave.

34 Točnije, tužitelj tvrdi da je pobijana odluka nedovoljno obrazložena u pogledu, kao prvo, veličine geografskog tržišta, kao drugo, različitog postupanja, kao treće, određivanja početnog iznosa novčane kazne TM T&D-a i njezine primjerenosti i, kao četvrto, odabira i primjerenosti odvraćajućeg koeficijenta koji je na njega primijenjen.

35 Usto, tužitelj ističe da ga ni u obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama od 20. travnja 2006., poslanoj u postupku koji je doveo do Odluke iz 2007. (u daljnjem tekstu: Obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama iz 2006.) ni u korespondenciji koja je prethodila donošenju pobijane odluke Komisija nije upozorila na to da odvraćajući koeficijent namjerava primijeniti i za razdoblje poslovanja TM T&D-a.

36 Komisija osporava osnovanost tužiteljevih argumenata.

37 Uvodno valja istaknuti da u svojoj argumentaciji tužitelj miješa prigovore koji se temelje na povredi njegova prava na obranu u postupku koji je doveo do donošenja pobijane odluke i one koji se odnose na navode nedostatke u obrazloženju te odluke. Međutim, ti prigovori su različiti i treba ih odvojeno ispitati.

– Prigovor u vezi s povredom tužiteljeva prava na obranu

38 U skladu sa sudskom praksom, poštovanje prava na obranu zahtijeva da se zainteresiranoj osobi tijekom upravnog postupka omogući da učinkovito izrazi svoje stajalište o postojanju i važnosti navedenih činjenica i okolnosti kao i o dokumentima koje je Komisija priložila u prilog svojoj tvrdnji o postojanju povrede Ugovora (presuda od 7. siječnja 2004., Aalborg Portland i dr./Komisija, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P i C-9/00 P, Zb., EU:C:2004:6, t. 66.).

39 U ovom slučaju, uvodno valja istaknuti da, s obzirom na to da se pobijanom odlukom izričito mijenja Odluka iz 2007., postupak njezina donošenja zapravo je nastavak postupka koji je doveo do Odluke iz 2007. U tim okolnostima, u dijelu u kojem presuda Mitsubishi Electric/Komisija, točka 8. *supra* (EU:T:2011:345) ne mijenja Odluku iz 2007. ili pripremne mjere koje su prethodile njezinu donošenju, među kojima se nalazi i Obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama iz 2006., njih se smije uzeti u obzir kako bi se provjerilo je li se u postupku koji je doveo do donošenja pobijane odluke poštovalo tužiteljeva prava obrane.

40 Na prvom mjestu, tužitelj tvrdi, kako se navodi u točki 32. gore, da je na temelju Obavijesti o dobroj praksi Komisija dotičnim poduzetnicima dužna priopćiti određeni broj elemenata značajnih za izračun visine novčane kazne, poput odgovarajućih financijskih podataka o obujmu prodaje.

41 Bez potrebe ispitivanja, s tim u vezi, Komisijina argumenta kojim osporava obvezatnost Obavijesti o dobroj praksi, valja istaknuti da iz tužiteljeva očitovanja na dopis o činjenicama proizlazi da je mogao podrobno iznijeti svoje gledište u pogledu različitih koraka u izračunu novčane kazne koja mu je kasnije izrečena. Kad je konkretno riječ o odgovarajućim financijskim podacima o obujmu prodaje, navedeni odgovor izričito upućuje na financijske podatke o obujmu prodaje TM T&D-a, tužitelja i Toshibe koji su zatim upotrijebljeni pri izračunu visine novčane kazne, što znači da je tužitelj bio u mogućnosti utvrditi elemente značajne za taj izračun i podnijeti primjedbe u tom pogledu.

42 Taj zaključak potkrjepljuje i Komisijin interni zapisnik sa sastanka od 8. lipnja 2012. u kojem se navode podrobne rasprave tužitelja i Komisije u vezi s različitim koracima u izračunu iznosa novčane kazne koja je trebala biti izrečena tužitelju.

43 U tim okolnostima, valja zaključiti da tužitelj nije dokazao da je Komisija povrijedila njegova prava obrane time što mu je propustila priopćiti elemente značajne za izračun visine novčane kazne, a osobito odgovarajućih financijskih podataka o obujmu prodaje.

44 Na drugom mjestu, kako je istaknuto u točki 35. gore, tužitelj se u biti žali na to što ga Komisija nije upozorila da namjerava zajamčiti odvraćajući učinak novčane kazne izricanjem dodatnog iznosa novčane kazne od 2 325 000 eura zbog primjene odvraćajućeg koeficijenta koji se na njega primjenjivao za razdoblje poslovanja TM T&D-a, o kojemu je riječ u točki 20. gore (u daljnjem tekstu: dodatni iznos).

45 U tom pogledu, kao prvo, u točki 9.2. Obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama iz 2006. Komisija je najavila da namjerava izreći novčanu kaznu adresatima tog dokumenta i među bitnim čimbenicima za određivanje iznosa novčanih kazna spomenula je želju da se zajamči njihov odvraćajući učinak.

46 Kao drugo, u uvodnoj izjavi 491. Odluke iz 2007. Komisija je odredila odvraćajući koeficijent koji se primjenjuje na tužitelja. U uvodnoj izjavi 503. iste odluke Komisija je izričito navela da će tužitelju za razdoblje poslovanja TM T&D-a izreći dodatan iznos, izračunat na temelju tog istog koeficijenta. Uzimajući u obzir te uvodne izjave, tužitelj je mogao shvatiti da Komisija ima namjeru zajamčiti odvraćajući učinak novčane kazne u pogledu razdoblja poslovanja TM T&D-a.

47 Kao treće, na temelju presude Mitsubishi Electric/Komisija, točka 8. *supra* (EU:T:2011:345), ni na koji se način ne može zaključiti da je Komisijina odluka o tome da će zajamčiti odvraćajući učinak tužiteljeve novčane kazne u odnosu na razdoblje poslovanja TM T&D-a nezakonita ili neprikladna s obzirom na to da se u toj presudi to pitanje ne obrađuje.

48 Kao četvrto, iz tužiteljeva očitovanja na dopis o činjenicama proizlazi da je na temelju uvodnih izjava 489. i 503. Odluke iz 2007. pretpostavljao da će se najviše 15% pretpostavljenog početnog iznosa TM T&D-a izreći kao novčana kazna za razdoblje njegova poslovanja, „pri čemu, ako će [tužitelj] dobiti odvraćajući koeficijent, onda će se i on primijeniti“. Prema tome, iz tužiteljevih vlastitih izjava proizlazi da je očekivao da će mu Komisija za razdoblje poslovanja TM T&D-a primijeniti odvraćajući koeficijent tako što će mu zbog toga izreći dodatni iznos.

49 Kao peto, Komisijin interni zapisnik sa sastanka od 8. lipnja 2012. izričito navodi da, prema njezinu mišljenju, nema potrebe mijenjati parametre izračuna iznosa novčane kazne koji su usvojeni u Odluci iz 2007. i koje Opći sud nije kritizirao pa se, stoga, jedina izmjena metodologije treba odnositi na referentnu godinu. Međutim, kako je utvrđeno u točkama 46. i 47. gore, Komisija je na razdoblje poslovanja TM T&D-a primijenila odvraćajući koeficijent u Odluci iz 2007., a Opći sud nadalje nije kritizirao taj element izračuna iznosa novčane kazne.

50 U tim okolnostima, valja zaključiti da je stajalište koje je Komisija izrazila na sastanku od 12. lipnja 2012. potkrjepljivalo ostale značajne elemente iz kojih je razvidno da je Komisija namjeravala primijeniti odvraćajući koeficijent na razdoblje poslovanja TM T&D-a pa onda i izreći dodatni iznos tužitelju.

51 Uzimajući u obzir prethodna razmatranja, valja zaključiti da je tužitelj još od Obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama iz 2006. bio upoznat s Komisijinom namjerom da zajamči odvraćajući učinak izrečene novčane kazne. U svakom slučaju, od Odluke iz 2007. mogao je shvatiti da je ta namjera uključivala i izricanje dodatnog iznosa za razdoblje poslovanja TM T&D-a. Ta namjera nije dovedena u pitanje presudom Mitsubishi Electric/Komisija, točka 8. *supra* (EU:T:2011:345), a ponovno je potvrđena i dopisom o činjenicama, što je očito iz tužiteljeva očitovanja na taj dopis, i na sastanku od 12. lipnja 2012.

52 U tim okolnostima, na temelju tužiteljevih argumenata nije moguće utvrditi da su mu povrijeđena prava obrane u pogledu Komisijine namjere da mu izrekne dodatni iznos.

– Prigovori koji se tiču obrazloženja pobijane odluke

53 U skladu sa sudskom praksom, obrazloženje koje se zahtijeva člankom 296. UFEU-a mora jasno i nedvosmisleno odražavati zaključke institucije koja je donijela akt tako da se zainteresiranim osobama omogući da se upoznaju s razlozima poduzimanja mjere kako bi mogle obraniti svoja prava i Sudu Unije da provodi svoj nadzor (vidjeti analogijom presudu od 18. rujna 2003., Volkswagen/Komisija, C-338/00 P, Zb., EU:C:2003:473, t. 124. i navedenu sudsku praksu). Iako je, na temelju članka 296. UFEU-a, Komisija dužna navesti činjenične i pravne elemente o kojima ovisi opravdanje odluke i pravna razmatranja koja su je navela da je donese, tom se odredbom od nje ne zahtijeva da raspravi sve činjenične i pravne elemente koji su obrađeni tijekom upravnog postupka (vidjeti analogijom navedenu presudu Volkswagen/Komisija, EU:C:2003:473, t. 127. i navedenu sudsku praksu). Zahtjev za obrazlaganje mora se ocijeniti s obzirom na okolnosti predmetnog slučaja, osobito sadržaj akta, prirodu navedenih razloga i interes koji adresati ili druge osobe na koje se akt izravno i osobno odnosi mogu imati u dobivanju objašnjenja (vidjeti presudu od 2. travnja 1998., Komisija/Sytraval i Brink's France, C-367/95 P, Zb., EU:T:1998:154, t. 63. i navedenu sudsku praksu). Navedena sudska praksa analogijom je primjenjiva i na Komisijine odluke kojima se utvrđuje povreda članka 53. stavka 1. Sporazuma o Europskom gospodarskom prostoru.

54 S tim u vezi, valja podsjetiti da se u pobijanoj odluci izričito navodi da se njome mijenja Odluka iz 2007. u pogledu novčanih kazni koje su izrečene tužitelju i Toshibi. U tim okolnostima, obrazloženje Odluke iz 2007. može se uzeti u obzir prilikom ispitivanja ovog tužbenog razloga u opsegu u kojem nije zahvaćeno presudom Mitsubishi Electric/Komisija, točka 8. *supra* (EU:T:2011:345), i u kojem se tekst pobijane odluke njoj ne protivi.

55 Na početku valja istaknuti da je tužiteljev uvodni argument iz točke 32. gore, prema kojem metoda izračuna novčane kazne navodno nije jasno objašnjena pa je tužitelj stoga ne može razumjeti, preopćenit da bi ga se moglo ispitati pa je, slijedom toga, nedopušten u skladu s člankom 44. stavkom 1. točkom (c) Poslovnika od 2. svibnja 1991. koji je mjerodavan za dopuštenost predmetne tužbe (vidjeti rješenje od 7. rujna 2010., Norilsk Nickel Harjavalta i Umicore/Komisija, T-532/08, Zb., EU:T:2010:353, t. 70. i navedenu sudsku praksu).

56 U svakom slučaju, globalno ispitivanje obrazloženja u pogledu izračuna iznosa novčane kazne u pobijanoj odluci ne pokazuje da je ono nedostatno ili proturječno s obzirom na to da je Komisija objasnila različite čimbenike koje je uzela u obzir kao i različite korake u tom izračunu.

57 Kao prvo, kada je riječ o konkretnijim argumentima, tužitelj unatoč naznaci u uvodnoj izjavi 55. pobijane odluke, prema kojoj je veličina mjerodavnog geografskog tržišta uzeta u obzir pri ocjeni težine povrede, tvrdi da se u dotičnoj točki pobijane odluke o težini povrede ne daje objašnjenje u pogledu toga kako je utvrđena veličina geografskog tržišta i u kojem je stadiju uzeta u obzir radi ocjene težine povrede. U tom pogledu, tužitelj smatra da puka naznaka o tome da su nezakonite djelatnosti obuhvaćale cijelo područje EGP-a nije dovoljna.

58 U tom pogledu, valja poput Komisije istaknuti da iz uvodne rečenice uvodne izjave 56. pobijane odluke proizlazi da su utvrđenja u vezi s težinom povrede učinjena „s obzirom na činjenice utvrđene" u Odluci iz 2007. Međutim, iz uvodne izjave 478. potonje odluke proizlazi da je mjerodavno geografsko tržište tržište EGP-a i da je veličina tog tržišta 2003., utvrđena na temelju podataka koje su joj priopćili dotični poduzetnici, bila oko 320 milijuna eura, a ta utvrđenja nisu dovedena u pitanje presudom Mitsubishi Electric/Komisija, točka 8. *supra* (EU:T:2011:345). Usto, iz uvodne izjave 483. Odluke iz 2007. jasno proizlazi da je veličina mjerodavnog geografskog tržišta uzeta u obzir prilikom određivanja početnih iznosa primjenjivih na različite poduzetnike.

59 Kao drugo, tužitelj tvrdi da za različito postupanje nema nekog jasnog i preciznog razloga s obzirom na to da se u pobijanoj odluci ne objašnjava na koji su način financijski podaci o obujmu svjetske prodaje primijenjeni radi određivanja skupina koje se nalaze u Odluci iz 2007. Usto, uvodna izjava 61. pobijane

odluke upućuje na uvodnu izjavu 484. Odluke iz 2007., koja pak upućuje na značaj vrijednosti tržišta EGP-a. Prema tužiteljevu mišljenju, takvo upućivanje pogrešno je zbog nedostatka naznake o veličini mjerodavnog geografskog tržišta, što je već istaknuto u točki 57. gore.

60 U tom pogledu, s jedne strane, iz uvodnih izjava 57. do 61. pobijane odluke, u vezi s uvodnim izjavama 483. do 488. Odluke iz 2007. proizlazi da su financijski podaci o obujmu svjetske prodaje 2003. različitih dotičnih poduzetnika, uključujući i TM T&D-a, primijenjeni za izračun njihovih udjela u svjetskom tržištu, na temelju kojih su zatim razvrstani u skupine s različitim početnim iznosima. Takvo obrazloženje dostatno je u smislu sudske prakse navedene u točki 53. gore.

61 S druge strane, budući da je u točki 58. gore utvrđeno da je Komisija u dovoljnoj mjeri obrazložila opseg i veličinu mjerodavnog geografskog tržišta, argument koji se tiče uvodne izjave 61. pobijane odluke i uvodne izjave 484. Odluke iz 2007. temelji se na pogrešnoj postavci pa se on stoga ne može prihvatiti.

62 Kao treće, tužitelj smatra da ni u Odluci iz 2007. ni u pobijanoj odluci nema objašnjenja u pogledu toga kako je izračunat početni iznos TM T&D-a i u pogledu razloga zbog kojih je prikladan. S tim u vezi, budući da nema nikakve naznake o tome zašto je konkretan iznos odabran, on se čini proizvoljnim. Tužitelj, usto, ponavlja da je upućivanje na vrijednost tržišta EGP-a koja se navodi u uvodnoj izjavi 484. Odluke iz 2007. bez ikakvog pravnog temelja zbog razloga koji su prikazani u točki 57. gore.

63 U tom pogledu, u uvodnim izjavama 57. do 61. pobijane odluke, Komisija je zauzela stajalište prema kojem je, s obzirom na to da je riječ o vrlo teškoj povredi, trebalo primijeniti različit tretman kako bi se odrazila nejednaka sposobnost različitih poduzetnika da prouzroče znatnu štetu tržišnom natjecanju. Kao što je utvrđeno u točki 61. gore, Komisija je smatrala da se to različito postupanje treba izraziti u obliku kategorizacije početnih iznosa prema ukupnom prihodu od GIS-a na svjetskom tržištu 2003. Upućujući na kategorizaciju utvrđenu u uvodnim izjavama 484. do 488. Odluke iz 2007., Komisija je u uvodnoj izjavi 61. pobijane odluke istaknula da je prema ukupnom prihodu od GIS-a na svjetskom tržištu TM T&D ulazio u drugu kategoriju, što je podrazumijevalo da je njegov pretpostavljeni početni iznos bio 31 000 000 eura.

64 U uvodnoj izjavi 483. Odluke iz 2007. usto se pobliže navodi da su te kategorije utvrđene na način da su razlike između tržišnih udjela u GIS-u poduzetnika unutar iste kategorije manje izražene nego što je to slučaj s razlikama između tržišnih udjela poduzetnika koji se nalaze u različitim kategorijama.

65 S tim u vezi, iz točke 1. A Smjernica o metodi za utvrđivanje kazni nadalje proizlazi da je mogući početni iznos za vrlo teške povrede bio iznad 20 000 000 eura.

66 Međutim, na temelju takvih elemenata tužitelj je mogao razumjeti elemente ocjene pomoću kojih je Komisija mogla odvagnuti težinu povrede koju je on počinio, što znači da je Komisija poštovala svoju obvezu obrazlaganja i da nije bila posebno dužna pružiti podrobniji prikaz u pobijanoj odluci ili brojčane podatke koji se odnose na konkretno određivanje početnog iznosa TM T&D-a (vidjeti u tom smislu presudu od 29. travnja 2004., Tokai Carbon i dr./Komisija, T-236/01, T-244/01 do T-246/01, T-251/01 i T-252/01, Zb., EU:T:2004:118, t. 252.).

67 Usto, čak i ako Komisija u pobijanoj odluci ne navodi zašto je odabrala konkretan iznos od 31 000 000 eura za poduzetnike iz druge kategorije u kojoj se nalazi i TM T&D, taj odabir ne može se ocijeniti proizvoljnim i ne prelazi granice njezine diskrecijske ovlasti u tom području (vidjeti analogijom presudu Tokai Carbon i dr./Komisija, točka 66. *supra*, EU:T:2004:118, t. 224.) s obzirom na to da je omeđena elementima koji su istaknuti u točkama 63. do 65. gore.

68 U pogledu argumenta koji se odnosi na upućivanje na vrijednost tržišta EGP-a koja se navodi u uvodnoj izjavi 484. Odluke iz 2007., dovoljno je uputiti na točke 58. i 61. gore.

69 Kao četvrto, tužitelj tvrdi da Komisija nije obrazložila ni odabir odvraćajućeg koeficijenta ni razloge zbog kojih ga je bilo prikladno primijeniti na njega čak i za razdoblje poslovanja TM T&D-a, zbog čega mu je onda izrekla i dodatni iznos.

70 U tom pogledu, s jedne strane, iz točaka 310. do 317. presude od 3. ožujka 2011., Siemens/Komisija (T-110/07, Zb., EU:T:2011:68), proizlazi da je Komisija u uvodnoj izjavi 491. Odluke iz 2007. u dovoljnoj mjeri izložila elemente koje je uzela u obzir radi povećanja početnih iznosa novčanih kazni radi prevencije. Budući da je to utvrđenje primjenjivo na odvraćajući koeficijent koji je pobijanom odlukom određen tužitelju, valja zaključiti da je on mogao znati koje je opravdanje te argumentacije u pogledu početnog iznosa njegove novčane kazne i braniti svoja prava kao i da Opći sud može provesti svoj nadzor.

71 S druge strane, valja istaknuti da Komisija nije bila dužna posebno obrazložiti svoju odluku da na tužitelja primijeni odvraćajući koeficijent za razdoblje poslovanja TM T&D-a. Naime, budući da je Komisija odgovornost za djelatnosti TM T&D-a pripisala tužitelju, njezina namjera da zajamči preventivni učinak novčane kazne koju mu je izrekla, a što se navodi u uvodnim izjavama 69. do 71. pobijane odluke, u vezi s uvodnom izjavom 491. Odluke iz 2007., podrazumijevala je i to da će se odvraćajući koeficijent primijeniti i za to razdoblje pa prema tome i na određivanje dodatnog iznosa.

72 Uzimajući u obzir prethodna razmatranja, valja odbiti prigovore koji se temelje na povredi obveze obrazlaganja, a koji su istaknuti u okviru prvog tužbenog razloga kao i prigovor, u okviru istog tužbenog razloga, koji se tiče povrede načela dobre uprave, a nije potkrijepljen samostalnim argumentima.

73 Posljedično, prvi tužbeni razlog treba u cijelosti odbiti.

Sedmi tužbeni razlog koji se temelji na povredi obveze obrazlaganja i tužiteljeva prava na obranu u pogledu određivanja udjela u početnom iznosu TM T&D-a koji je trebalo raspodijeliti na tužitelja i Toshibu

74 Tužitelj tvrdi da je Komisija povrijedila obvezu obrazlaganja tako što je propustila navesti razloge zbog kojih je početni iznos TM T&D-a trebalo raspodijeliti na njega i Toshibu prema udjelima u prihodu od prodaje GIS-a koje su oni pojedinačno ostvarili u 2001. Naime, iako se u pobijanoj odluci navodi da početni iznos TM T&D-a ne treba raspodijeliti prema veličini udjela tih dvaju dioničara, u njoj se ne objašnjava zašto je potrebno odraziti njihove položaje u 2001. ili još ranije, s obzirom na to da taj pristup ne odgovara općoj metodologiji Odluke iz 2007. i pobijane odluke i da ona uopće nije primijenjena na društvo Schneider Electric SA (u daljnjem tekstu: Schneider) u pogledu njegova udjela u VAS-u, zajedničkom poduzetniku tog društva i društva VA Tech. To što nema objašnjenja zašto se različito postupalo prema tužitelju i prema Schneideru podrazumijeva, nadalje, da su povrijeđena tužiteljeva prava obrane.

75 Komisija osporava osnovanost tužiteljevih argumenata.

76 Kao prvo, u tom pogledu, valja istaknuti da se u uvodnim izjavama 52. i 57. pobijane odluke navodi da pri određivanju iznosa novčane kazne Komisija mora uzeti u obzir težinu povrede i da u slučaju vrlo teške povrede može primijeniti različit tretman s obzirom na ekonomsku sposobnost različitih poduzetnika za prouzročenje ozbiljne štete tržišnom natjecanju.

77 Kao drugo, u Odluci iz 2007. utvrđeno je, a u uvodnim izjavama 1. do 3. pobijane odluke ponovno istaknuto da, iako su djelatnosti tužitelja i Toshibe u području GIS-a 2002. prenesene na TM T&D, oni su pojedinačno sudjelovali u povredi tijekom glavnine razdoblja povrede.

78 Kao treće, iz uvodnih izjava 62. i 67. pobijane odluke proizlazi da se u tim okolnostima uzimanjem u obzir nejednakog tržišnog položaja dvaju dioničara TM T&D-a u vrijeme njegova osnivanja, a ne veličine njihova udjela u kapitalu TM T&D-a, moglo bolje ocijeniti njihovu pojedinačnu sposobnost za prouzročenje ozbiljne štete tržišnom natjecanju.

79 Kao četvrto, prema uvodnoj izjavi 67. pobijane odluke, to je bilo tim više potrebno što je veličina udjela u prihodima tužitelja i Toshibe od prodaje GIS-a 2001. bila bitno različita od veličine njihovih udjela u kapitalu TM T&D-a, što znači da veličina udjela u kapitalu nije pouzdano odražavala stvarno stanje na tržištu.

80 Kao peto, u odgovoru na pitanje Općeg suda tužitelj je pojasnio da se u postupku donošenja pobijane odluke, a osobito u očitovanju na dopis o činjenicama, nije pozvao na to da se metoda predviđena tim dopisom razlikuje od one koja je u pogledu Schneidera primijenjena u Odluci iz 2007. U tim okolnostima, Komisija s tim u vezi nije bila dužna pružiti posebno obrazloženje, detaljnije od objašnjenja u uvodnoj izjavi 67. pobijane odluke, a koje je u sažetom obliku prikazano u točki 79. gore.

81 Konačno i u svakom slučaju, poseban razlog zašto se Schneiderov položaj razlikovao od tužiteljeva, to jest činjenica da nisu postojali podaci o Schneiderovu odgovarajućem prihodu za 2001. ili 2003., objašnjen je u odlomku presude Mitsubishi Electric/Komisija, točka 8. *supra* (EU:T:2011:345), koji se tiče Komisijine želje da iskaže nejednaku sposobnost tužitelja i Toshibe da pridonesu povredi, na koji upućuju uvodne izjave 62. i 67. pobijane odluke.

82 Slijedom toga, iz obrazloženja pobijane odluke kao i, koliko je to potrebno, iz presude Mitsubishi Electric/Komisija, točka 8. *supra* (EU:T:2011:345), dovoljno jasno proizlazi, najprije, da je Komisijina odluka o raspodjeli početnog iznosa TM T&D-a na tužitelja i Toshibu prema veličini njihovih udjela u ostvarenom prihodu od prodaje GIS-a 2001. bila motivirana željom da iskaže njihovu pojedinačnu sposobnost za prouzročenje ozbiljne štete tržišnom natjecanju, nadalje, da se položaj tužitelja i Toshibe razlikovao od europskih poduzetnika, osim Schneidera, jer su pojedinačno sudjelovali u povredi u glavnini razdoblja povrede, s tim da su svoje djelatnosti 2012. prenijeli na TM T&D i, naposljetku, da se Schneiderov položaj razlikovao od tužitelja i Toshibe zato što podaci o Schneiderovu odgovarajućem prihodu 2001. ili 2003. nisu bili dostupni. U tim okolnostima, s tim u vezi valja zaključiti da obrazloženje pobijane odluke ispunjava zahtjeve postavljene sudskom praksom koja se navodi u točki 53. gore.

83 Nadalje, budući da je tužitelj morao biti upoznat s utvrđenjima iz presude Mitsubishi Electric/Komisija, točka 8. *supra* (EU:T:2011:345), ne može se pozivati na to da je Komisija povrijedila njegova prava obrane zato što mu prije donošenja pobijane odluke nije dala pojašnjenja u pogledu razlike u postupanju prema njemu i prema Schneideru. To vrijedi tim više što tužitelj, kako je utvrđeno u točki 80. gore, nije isticao činjenicu da je metoda koja se trebala na njega primijeniti bila različita od one koja je primijenjena u pogledu Schneidera.

84 Stoga proizlazi da sedmi tužbeni razlog valja odbiti u cijelosti.

Deveti tužbeni razlog koji se temelji na povredi obveze obrazlaganja i tužiteljeva prava na obranu u pogledu metode kojom je tužitelju određen početni iznos za razdoblje prije osnivanja TM T&D-a

85 Tužitelj tvrdi da Komisija nije u dovoljnoj mjeri obrazložila svoju odluku da prilikom utvrđivanja iznosa novčane kazne za razdoblje prije osnivanja TM T&D-a ponajprije početni iznos TM T&D-a raspodijeli na njegova dva dioničara, a ne njegov prihod za 2003. Tom povredom počinjena je i povreda tužiteljevih prava obrane.

86 Na prvom mjestu, tužitelj objašnjava da argument usvojen u uvodnoj izjavi 66. pobijane odluke, prema kojem bi kriterij usporedbe s drugim sudionicima povrede bio izgubljen kada bi prihod TM T&D-a bio podijeljen na njegova dva dioničara prema obujmu njihove prodaje GIS-a za 2001. s obzirom na to da bi takav pristup bio jednak usporedbi teorijskog prihoda za 2001. sa stvarnim prihodom 2003. ostalih proizvođača, prije svega naglašava da je Komisija prihod TM T&D-a trebala raspodijeliti na njegove dioničare prema veličini njihova udjela u TM T&D-u. Naime, pri usporedbi položaja svakog od različitih proizvođača 2003. uopće nema smisla vraćati se na 2001.

87 Također, prema tužiteljevu mišljenju, Komisija pogrešno tvrdi da bi podjela prihoda TM T&D-a za 2003. stvorila teorijske prihode. Naime, dio prihoda koji bi bio pripisan tužitelju i dalje bi predstavljao dio konkretnog prihoda TM T&D-a za 2003. koji uopće nema veze s tužiteljevim prihodom za 2001.

88 Stoga Komisijin argument izložen u uvodnoj izjavi 66. pobijane odluke „pogrešan [je] i nelogičan“ s obzirom na to da Komisija uopće nije pružila razumno objašnjenje u pogledu toga zašto prihod TM T&D-a nije bilo moguće raspodijeliti na njegove dioničare.

89 Na drugom mjestu, dok se u uvodnoj izjavi 59. pobijane odluke upućuje na vrijednost prodaje koju su ostvarili tužitelj i Toshiba, u uvodnoj izjavi 60. se TM T&D-u određuje početni iznos koji treba podijeliti na njegove dioničare. Stoga, prema tužiteljevu mišljenju, metodologija koju je Komisija primijenila proturječna je postavljenom cilju i za nju nema valjanog opravdanja. Zbog toga je Komisija navodno povrijedila obvezu obrazlaganja i tužiteljeva prava obrane, što znači da bi izrečenu kaznu trebalo ukinuti ili smanjiti.

90 Komisija osporava osnovanost tužiteljevih argumenata posebno ističući da ovaj tužbeni razlog ne upućuje ni na kakvu povredu obveze obrazlaganja jer tužitelj samo objašnjava da se ne slaže s razlozima koji se navode u pobijanoj odluci.

91 U tom pogledu, doista treba istaknuti da se prvi tužiteljev prigovor, izložen u točkama 86. do 88. gore, ne odnosi ni na obrazloženje pobijane odluke ni na poštovanje njegovih prava obrane u postupku donošenja navedene odluke, nego na osnovanost argumentacije koju je Komisija izložila. Slijedom toga, prvi prigovor je bespredmetan u sklopu ovog tužbenog razloga pa će argumenti koji su mu istaknuti u prilog biti ispitani kasnije u sklopu šestog i osmog tužbenog razloga.

92 Kada je riječ o drugom prigovoru, argumentacija izložena u točki 89. gore odnosi se na navodnu proturječnost obrazloženja pobijane odluke, a ne na pitanje poštovanja tužiteljevih prava. Slijedom toga, drugi prigovor treba odbiti kao bespredmetan u dijelu u kojem se temelji na povredi tih prava.

93 Što se tiče navodne proturječnosti obrazloženja, u uvodnoj izjavi 59. pobijane odluke navodi se sljedeće:

„Radi različitog postupanja, Komisija je 2003. godinu uzela kao referentnu godinu za određivanje vrijednosti prihoda od prodaje [tužitelja] i Toshibe. Taj pristup u skladu je s utvrđenjima Općeg suda u [presudi od 12. srpnja 2011., Toshiba/Komisija (T-113/07, Zb., EU:T:2011:343), i presude Mitsubishi Electric/Komisija (točka 8. *supra*, EU:T:2011:345)]. “

94 Prema uvodnoj izjavi 60. pobijane odluke:

„Budući da su 2003., kako je utvrđeno u [Odluci iz 2007.], [tužitelj] i Toshiba sudjelovali u kartelu putem zajedničkog poduzetnika TM T&D-a, Komisija je primijenila ukupni prihod TM T&D-a [u području] GIS-a na svjetskom tržištu 2003. kako bi utvrdila početni iznos koji je primijenjen radi utvrđivanja novčane kazne koju je trebalo izreći [tužitelju] i Toshib[i] za razdoblje od 1. listopada 2002. do 11. svibnja 2004. […]. Međutim, Komisija nije izrekla [taj] hipotetski početni iznos kao posebnu novčanu kaznu, nego ga je primijenila samo (i) kao osnovicu za izračun povećanja za trajanje

tijekom razdoblja od 1. listopada 2002. i 11. svibnja 2004. i (ii) kao osnovicu za određivanje pojedinačnih početnih iznosa za Toshibu i [tužitelja] za razdoblje njihova pojedinačnog sudjelovanja u kartelu […]“

95 Međutim, ta dva odlomka nisu proturječna i konkretno ne pokazuju da je Komisija najprije odlučila odrediti vrijednost pojedinačnog prihoda od prodaje tužitelja i Toshibe da bi zatim odustala od te metodologije kako bi početni iznos TM T&D-a raspodijelila na njegove dioničare.

96 Naime, iz uvodnih izjava 59. i 60. pobijane odluke ponajprije proizlazi u biti da u pogledu tužitelja opće pravilo primijenjeno u Odluci iz 2007. i na kojem je Opći sud inzistirao u presudi Mitsubishi Electric/Komisija, točka 8. *supra* (EU:T:2011:345), a to je uzimanje 2003. godine kao referentne godine za određivanje vrijednosti prihoda od prodaje, treba primijeniti na poseban način, s obzirom na to da u toj godini tužitelj sam nije ostvario prihod od prodaje GIS-a jer je svoje djelatnosti u tom sektoru prebacio na TM T&D. Takvo obrazloženje usklađeno je i ispunjava zahtjeve postavljene sudskom praksom iz točke 53. gore.

97 U tim okolnostima, drugi prigovor valja odbiti kao neosnovan u dijelu u kojem se odnosi na povredu obveze obrazlaganja.

98 Uzimajući u obzir prethodna razmatranja, deveti tužbeni razlog treba odbiti kao djelomično bespredmetan i djelomično neosnovan.

Osmi tužbeni razlog temelji se na povredi načela jednakog postupanja i načela proporcionalnosti u pogledu metode kojom je tužitelju određen početni iznos za razdoblje prije osnivanja TM T&D-a

99 U osmom tužbenom razlogu tužitelj ističe povredu načela jednakog postupanja i načela proporcionalnosti u pogledu metode kojom mu je određen početni iznos za razdoblje prije osnivanja TM T&D-a.

100 Tužitelj u tom pogledu navodi da je Komisija, umjesto što je odredila hipotetski početni iznos TM T&D-a i raspodijelila ga na tužitelja i Toshibu, najprije trebala na njih podijeliti prihod TM T&D-a za 2003., zatim utvrditi njihove udjele u svjetskom tržištu 2003. na temelju njihovih udjela u prihodu TM T&D-a i naposljetku ih razvrstati u primjerenu skupinu početnih iznosa koji su u Odluci iz 2007. bili određeni prema udjelima u svjetskom tržištu. Tužitelj tvrdi da se zbog toga prema njemu postupilo na isti način kao i prema europskim proizvođačima.

101 Tužitelj potkrjepljuje svoje stajalište trima linijama argumentacije.

102 Kao prvo, poziva se na određene odlomke pobijane odluke iz kojih navodno proizlazi da se određivanje iznosa novčane kazne trebalo temeljiti na vrijednosti prihoda od prodaje GIS-a 2003.

103 Kao drugo, tužitelj se poziva na nekoliko argumenata koji se u biti odnose na navodnu proturječnost između odluke da odredi početni iznos TM T&D-a i činjenice da su novčane kazne izrečene samom tužitelju.

104 Kao treće, tužitelj kritizira Komisijino utvrđenje u uvodnoj izjavi 66. pobijane odluke prema kojem bi metoda koju je on predložio dovela do toga da se primjenjuje teorijski prihod za 2001.

105 Komisija osporava osnovanost tužiteljevih argumenata.

106 Uvodno valja podsjetiti da Komisija ima određeni diskrecijski prostor prilikom određivanja iznosa novčanih kazni kako bi mogla usmjeriti ponašanje poduzetnika prema poštovanju pravila tržišnog natjecanja (vidjeti presudu Tokai Carbon i dr./Komisija, točka 66. *supra*, EU:T:2004:118, t. 216. i navedenu sudsku praksu).

107 Komisija određuje iznos novčane kazne prema težini povrede i, po potrebi, prema njezinu trajanju. Težina povrede mora se odrediti po kriterijima poput posebnih okolnosti predmeta, njegova konteksta i preventivnog dosega novčanih kazni. Moraju se uzeti u obzir objektivni elementi kao što su sadržaj i trajanje protutržišnog ponašanja, njihov broj i jačina, opseg zahvaćenog tržišta i narušavanje javnog gospodarskog poretka. Prilikom analize također valja uzeti u obzir relativnu važnost i tržišni udio odgovornih poduzetnika kao i moguće ponavljanje (presuda Aalborg Portland i dr./Komisija, točka 38. *supra*, EU:C:2004:6, t. 89. do 91.).

108 Međutim, uvijek kada Komisija odluči da će izreći novčane kazne na temelju prava tržišnog natjecanja, ona mora poštovati opća pravna načela, među kojima i načelo jednakog postupanja kako ga tumače sudovi Unije (presuda od 27. rujna 2006., Archer Daniels Midland/Komisija, T-59/02, Zb., EU:T:2006:272, t. 315.). Prema ustaljenoj sudskoj praksi, načelo jednakog postupanja ili zabrane diskriminacije zahtijeva da se u usporedivim situacijama ne postupa na različit način i da se u različitim situacijama ne postupa na jednak način, osim ako je takvo postupanje objektivno opravdano (vidjeti presudu od 14. svibnja 1998., BPB de Eendracht/Komisija, T-311/94, Zb., EU:T:1998:93, t. 309. i navedenu sudsku praksu).

109 U konkretnom slučaju, valja istaknuti da tužitelj ne osporava da u referentnoj godini 2003. sam nije ostvario prihod od prodaje GIS-a s obzirom na to da je svoje djelatnosti u tom sektoru 2002. prenio TM T&D-u.

110 To podrazumijeva da se tužiteljevu novčanu kaznu nije moglo utvrditi na posve jednak način kao europskim adresatima Odluke iz 2007. i da, stoga, njegov položaj nije bio usporediv s njihovim.

111 U tim okolnostima, Komisija je pravilno odlučila da će odrediti hipotetski početni iznos TM T&D-a i raspodijeliti ga na njegove dioničare, umjesto da na njih raspodijeli prihod TM T&D-a od prodaje GIS-a na svjetskom tržištu i odredi im pojedinačne početne iznose na temelju njihovih udjela u tom prihodu od prodaje.

112 Naime, kako proizlazi iz uvodne izjave 2. pobijane odluke i uvodne izjave 61. Odluke iz 2007., TM T&D je bio zajednički poduzetnik u potpunosti odgovoran za proizvodnju i prodaju GIS-a. Zato je TM T&D bio zaseban subjekt različit od svojih dioničara, iako su ga oni zajedno kontrolirali.

113 Ta okolnost proizlazi, nadalje, iz točke 7.2.7. Odluke iz 2007. koja se odnosila na određivanje njezinih adresata. Naime, u uvodnim izjavama 407. i 435. navedene odluke izričito je naznačeno da su tužitelj i Toshiba kao dioničari odgovorni za „povredu koju je TM T&D činio od 1. listopada 2002. do 11. svibnja 2004.“

114 Tužiteljevi argumenti ne mogu poljuljati ovaj zaključak.

115 Naime, svojom prvom linijom argumentacije, opisanoj u točki 102. gore, tužitelj tvrdi da iz uvodnih izjava 59. do 62. i 66. pobijane odluke proizlazi da se određivanje iznosa novčanih kazni trebalo temeljiti na vrijednosti pojedinačnog prihoda tužitelja i Toshibe od prodaje GIS-a 2003.

116 Međutim, kao što je već utvrđeno u točki 96. gore, z uvodnih izjava 59. i 60. pobijane odluke proizlazi u biti da je u pogledu tužitelja opće pravilo primijenjeno u Odluci iz 2007. i na kojem je Opći sud inzistirao u presudi Mitsubishi Electric/Komisija, točka 8. *supra* (iEU:T:2011:345), a to je uzimanje

2003. godine kao referentne godine za određivanje vrijednosti prihoda od prodaje, trebalo primijeniti na poseban način s obzirom na to da u toj godini tužitelj sam nije ostvario prihod od prodaje GIS-a jer je svoje djelatnosti u tom sektoru prebacio na TM T&D.

117 To tumačenje potvrđeno je i uvodnim izjavama 62. i 66. pobijane odluke i presudom Mitsubishi Electric/Komisija, točka 8. *supra* (EU:T:2011:345), u kojoj se Opći sud izričito pozvao na metodu koju je Komisija primijenila u pobijanoj odluci kao prikladan primjer.

118 Što se tiče druge linije argumentacije, opisane u točki 103. gore, tužitelj ističe da se Komisija, s obzirom na to da je cilj određivanja njegova početnog iznosa to da mu se izrekne pojedinačna novčana kazna, nije mogla osloniti na činjenicu da je 2003. tužitelj u povredi sudjelovao putem TM T&D-a. Naime, u pogledu novčane kazne koja se odnosi na razdoblje prije osnivanja TM T&D-a, kod koje je riječ o pojedinačnoj kazni koja je izrečena tužitelju, mjerodavni početni iznos trebalo je izračunati uz primjenu iste metodologije koja je primijenjena na ostale sudionike u povredi, što znači na temelju prihoda za 2003. Prema njegovu mišljenju, početni iznos TM T&D-a zaseban je iznos koji se odnosi na razdoblje poslovanja TM T&D-a.

119 U tom pogledu, u točkama 109. i 110. gore već je naglašeno da tužiteljevu novčanu kaznu nije bilo moguće utvrditi na posve jednak način kao europskim adresatima Odluke iz 2007. zato što 2003. nije ostvario vlastiti prihod u vezi s GIS-om. To što su novčane kazne iz pobijane odluke izrečene samo tužitelju i Toshibi, s obzirom na to da je TM T&D prestao postojati 2005., ne može dovesti do toga da bi Komisija bila dužna umjetno razdvojiti njegov prihod, unatoč činjenici da je to društvo poslovalo na tržištu tijekom referentne godine kao subjekt različit od svojih dioničara. Naime, takav pristup zapravo bi doveo do toga da se napusti Komisijina namjera u vezi s tim da se pri određivanju novčanih kazni osloni na prihod ostvaren u toj godini.

120 U sklopu treće linije argumentacije, opisane u točki 104. gore, tužitelj osporava stajalište prema kojem bi metoda koju je predložio dovela do primjene „teorijskog prihoda za 2001.“. S tim u vezi pojašnjava da bi dio prihoda koji bi joj bio dodijeljen prema metodi koju predlaže i dalje činio dio prihoda TM T&D-a za 2003. koji nema veze s njegovim prihodom za 2001.

121 U tom pogledu, valja priznati da smisao pete rečenice u uvodnoj izjavi 66. pobijane odluke, prema kojoj je metoda koju predlažu tužitelji „neprikladna jer podrazumijeva usporedbu teorijskog prihoda [tužitelja] i Toshibe za 2001. s prihodom ostalih poduzetnika za 2003.“, nije posve jasan s obzirom na to da Komisija, među ostalim, nije definirala pojam „teorijskog prihoda za 2001.“

122 Nadalje, u trećoj i četvrtoj rečenici uvodne izjave 66. pobijane odluke Komisija je objasnila da metoda koju tužitelj predlaže ne bi omogućila to da se izrazi TM T&D-ov doprinos povredi kao subjekt koji je u povredi sudjelovao 2003. Stoga, u vezi s rečenicama koje joj prethode, peta rečenica uvodne izjave 66. znači da bi prema Komisijinu mišljenju metoda koju predlaže tužitelj dovela do umjetnog razdvajanja prihoda TM T&D-a, unatoč činjenici da je riječ o zasebnom subjektu različitom od svojih dioničara, a radi određivanja njihova teorijskog prihoda. Međutim, kako proizlazi iz točaka 111. do 113. i 119. gore, navedeno Komisijino utvrđenje je osnovano.

123 S obzirom na sve prethodno navedeno, osmi tužbeni razlog valja odbiti.

Šesti tužbeni razlog koji se temelji na povredi načela jednakog postupanja i načela proporcionalnosti pri određivanju udjela u početnom iznosu TM T&D-a koji je trebalo raspodijeliti na tužitelja i Toshibu

124 Šestim tužbenim razlogom tužitelj tvrdi da je pri utvrđivanju iznosa novčane kazne Komisija u uvodnoj izjavi 62. pobijane odluke pogrešno raspodijelila početni iznos TM T&D-a na tužitelja i Toshibu. Naime, prema njegovu mišljenju, Komisijina odluka o tome da će početni iznos TM T&D-a

raspodijeliti prema udjelima u prihodu tužitelja i Toshibe od prodaje GIS-a u godini koja prethodi osnivanju TM T&D-a, to jest 2001., dovela je do neosnovanog povećanja dijela početnog iznosa TM T&D-a koji se mogao pripisati tužitelju.

125 S tim u vezi, tužitelj naglašava da njegova odluka o tome da svoje djelatnosti u području GIS-a obavlja putem TM T&D-a ne može biti značajna prilikom utvrđivanja iznosa novčane kazne. Međutim, budući da je TM T&D bio samostalan zajednički poduzetnik, čija su prava, obveze, ovlasti odlučivanja i dobit dioničari dijelili na jednake dijelove, tužitelj smatra da mu je Komisija trebala dodijeliti 50% početnog iznosa TM T&D-a.

126 Tužitelj dodaje da Komisija u pogledu europskih proizvođača nije slijedila cilj na koji se pozvala kako bi opravdala raspodjelu početnog iznosa TM T&D-a. Naime, njihovi početni iznosi jednostavno su utvrđeni na temelju njihova prihoda za cijelu posljednju godinu povrede, to jest 2003., a da Komisija nije istražila jesu li ti prihodi reprezentativni. Konkretno, Komisija je Schneideru utvrdila početni iznos od 40% početnog iznosa VA Techa, s obzirom na to da je ta stopa odgovarala veličini njegova udjela u VAS-u a da nije utvrdila točan Schneiderov i VA Techov udio u prihodu od prodaja u trenutku osnivanja VAS-a.

127 U tim okolnostima, tužitelj smatra da je Komisija prema njemu neopravdano postupila drukčije.

128 Na kraju, tužitelj tvrdi da je Komisija početni iznos TM T&D-a trebala podijeliti na njegove dioničare prema veličini njihovih udjela u tom društvu kako bi se pri usporedbi položaja svakog od različitih proizvođača 2003. izbjeglo vraćanje na 2001., kao što to proizlazi iz Komisijina argumenta izloženog u uvodnoj izjavi 66. pobijane odluke.

129 Komisija osporava osnovanost tužiteljevih argumenata. S jedne strane, ističe da je Opći sud presudom Mitsubishi Electric/Komisija, točka 8. *supra* (EU:T:2011:345), priznao značajnost cilja koji je postavila prilikom podjele početnog iznosa TM T&D-a. S druge strane, Schneiderov slučaj razlikuje se od konkretnog u više pogleda.

130 Uvodno valja podsjetiti da je Komisija u uvodnim izjavama 62. i 67. pobijane odluke odlučila hipotetski početni iznos TM T&D-a raspodijeliti na tužitelja i Toshibu prema njihovim udjelima u prihodu od prodaje GIS-a 2001. kako bi izrazila nejednaku sposobnost tužitelja i Toshibe da pridonesu povredi u razdoblju prije osnivanja TM T&D-a. Budući da je tužiteljev tržišni udio u pogledu GIS-a bio znatno veći od Toshibina, njemu su u uvodnoj izjavi 63. pobijane odluke dodijeljene skoro dvije trećine početnog iznosa TM T&D-a dok je samo jedna trećina dodijeljena Toshibi.

131 U tom pogledu, kao prvo, nije sporno da su tužitelj i Toshiba svaki pojedinačno držali 50% kapitala TM T&D-a. Međutim, ta okolnost ne mijenja činjenicu da su djelatnosti u području GIS-a koje su oni prenijeli na TM T&D prilikom njegova osnivanja i tržišni udjeli koji se odnose na te djelatnosti bili nejednaki zbog tržišnog položaja tužitelja i Toshibe na tržištu GIS-a u mjerodavnom trenutku.

132 U tim okolnostima, tužitelj se pogrešno poziva na veličinu svojega i Toshibina udjela u kapitalu TM T&D-a, za što su mogli postojati i na što su mogli utjecati razlozi koji nemaju veze s tržištem GIS-a, kako bi izmijenio stajalište prema kojem treba uzeti u obzir stvarno stanje na tržištu koje proizlazi iz podataka o prihodu za 2001. godinu, koja je posljednja cijela godina koja je prethodila osnivanju TM T&D-a.

133 Kao drugo, što se tiče prigovora koji se temelji na povredi načela jednakog postupanja, valja podsjetiti da iz sudske prakse navedene u točki 108. gore proizlazi da navedeno načelo zahtijeva, uvijek kada Komisija odluči da će izreći novčane kazne na temelju prava tržišnog natjecanja, da se u usporedivim situacijama ne postupa na različit način i da se u različitim situacijama ne postupa na jednak način, osim ako takvo postupanje nije objektivno opravdano.

134 U ovom slučaju, nije sporno da je iznos tužiteljeve novčane kazne utvrđen na način koji se razlikuje od onoga koji je primijenjen prilikom utvrđivanja iznosa novčane kazne europskih proizvođača. Nadalje, valja istaknuti da je tužitelj općenito imao drukčiji položaj od tih proizvođača, a konkretno i od Schneidera.

135 Naime, s jedne strane, djelatnosti u području GIS-a koje su dotada obavljali tužitelj i Toshiba u referentnoj godini obavljao je zajednički poduzetnik TM T&D. Ta okolnost izdvaja tužiteljev slučaj od onog europskih proizvođača, osim Schneidera i VA Techa, koji su svoje djelatnosti u području GIS-a udružili u sklopu VAS-a.

136 S druge strane, tužitelj pogrešno tvrdi da Komisija nije htjela izraziti relativni tržišni položaj dvaju dioničara VAS-a, Schneidera i VA Techa, prilikom utvrđivanja njihovih novčanih kazni. Naime, kao što je utvrđeno u točki 275. presude Mitsubishi Electric/Komisija, točka 8. *supra* (EU:T:2011:345), Komisija je isti cilj slijedila u uvodnoj izjavi 489. Odluke iz 2007., u kojoj se izričito pozvala na „Schneiderov doprinos u zajedničkom poduzetniku u smislu prihoda od prodaje“ u trenutku osnivanja VAS-a. Komisija je, unatoč tomu, smatrala da je taj doprinos bio odgovarajuće iskazan veličinom Schneiderova udjela u kapitalu VAS-a.

137 Međutim, u ovom slučaju, Komisija je imala otvorene i jasne pokazatelje, to jest podatke o prihodu tužitelja i Toshibe u 2001., koji su upućivali na to da veličina njihovih udjela u kapitalu TM T&D-a nije reprezentativna u pogledu njihova pojedinačnog položaja na tržištu u glavnini razdoblja povrede. U tom pogledu, tužitelj čak i ne navodi da takvi dokazi postoje u odnosu na Schneiderov položaj u VAS-u.

138 U tim okolnostima, Komisijinom odlukom da neće uzeti veličinu udjela tužitelja i Toshibe u kapitalu TM T&D-a kao kriterij za raspodjelu početnog iznosa potonjeg subjekta, nego prihode tužitelja i Toshibe od prodaje GIS-a 2001., nije povrijeđeno načelo jednakog postupanja.

139 U dijelu u kojem tužitelj s tim u vezi, nadalje, navodi da Komisija nije opravdala nejednako postupanju prema njemu, valja uputiti na točke 80. do 82. gore.

140 Kao treće, što se tiče tužiteljeva argumenta opisanog u točki 128. gore, točno je, dakako, da se odabirom prihoda tužitelja i Toshibe od GIS-a ostvarenog 2001. kao kriterija raspodjele u izračun uključuje element koji se odnosi na drugu, a ne na referentnu 2003. godinu.

141 Međutim, prije svega nije sporno da je osnovni podatak na kojem se temelji Komisijina metoda izračuna TM T&D-ov prihod u referentnoj godini, što znači da navedena metoda omogućuje objektivnu usporedbu s drugim poduzetnicima koji su sudjelovali u zabranjenom sporazumu. Ta okolnost, uostalom, izričito se navodi u uvodnoj izjavi 66. pobijane odluke.

142 Nadalje, kako proizlazi iz točaka 131. i 132. gore, uzimanje u obzir prihoda tužitelja i Toshibe od GIS-a 2001. omogućuje da se izraze njihovi stvarni položaji na tržištu GIS-a u glavnini razdoblja povrede, koji nisu vjerno prikazani veličinom njihovih udjela u kapitalu TM T&D-a.

143 Na kraju, uzimanje u obzir prihoda tužitelja i Toshibe od GIS-a 2001. kao kriterija za raspodjelu početnog iznosa TM T&D-a izričito je prihvaćeno u točki 276. presude Mitsubishi Electric/Komisija, točka 8. *supra* (EU:T:2011:345), kao metoda kojom se načelo jednakog postupanja, u skladu s kojim se na sve sudionike povrede treba primijeniti ista referentna godina, može pomiriti s Komisijinom željom da izrazi nejednak tržišni položaj tužitelja i Toshibe u vrijeme osnivanja TM T&D-a.

144 S obzirom na prethodno navedeno, valja odbiti šesti tužbeni razlog.

Treći tužbeni razlog koji se temelji na povredi načela proporcionalnosti zato što je Komisija visinu tužiteljeve novčane kazne izračunala na isti način kao i visinu novčanih kazni europskih proizvođača

145 Trećim tužbenim razlogom tužitelj tvrdi da je Komisija povrijedila načelo proporcionalnosti jer je visinu njegove novčane kazne izračunala na isti način kao i visinu novčanih kazni europskim proizvođačima. Pobliže navodi da je sudjelovao u Sporazumu GQ, osporava da je sudjelovao u Zajedničkom dogovoru i tvrdi da nije sudjelovao u Sporazumu EQ, za koji nije ni znao. U tim okolnostima, čak i ako se pretpostavi da može biti odgovoran za Zajednički dogovor, Komisijin pristup prema kojem njega treba kazniti na isti način kao i europske proizvođače, iako su oni osim u Zajedničkom dogovoru i Sporazumu GQ sudjelovali i u Sporazumu EQ, protivan je načelima jednakog postupanja i proporcionalnosti. Naime, kako proizlazi iz sudske prakse, sudjelovanje u dvjema teškim povredama treba kazniti strože od sudjelovanja u jednoj teškoj povredi.

146 Tužitelj dodaje da je Komisija, s tim u vezi, u svojem odgovoru na žalbu protiv presude Mitsubishi Electric/Komisija, točka 8. *supra* (EU:T:2011:345), priznala da je ABB učinio povredu težom navodeći da je on uz europske proizvođače uključivao i japanske.

147 Također, prema njegovu mišljenju, povrede u kojima je tužitelj sudjelovao drukčijeg su stupnja težine. Naime, dok je učinak Sporazuma EQ bio isključenje tržišnog natjecanja među stvarnim tržišnim takmacima na europskom tržištu, zbog čega je, dakle, imao znatne posljedice za europsko tržište, Sporazum GQ i navodni Zajednički dogovor, ako je postojao, mogli su isključiti samo potencijalne tržišne takmace. Međutim, Sporazum GQ i navodni Zajednički dogovor nisu uopće imali učinak na EGP s obzirom na to da japanski proizvođači, a osobito tužitelj, zbog objektivnih ekonomskih i tehničkih prepreka nisu bili vjerodostojni konkurenti na tom području.

148 Komisija osporava osnovanost tužiteljevih argumenata. Posebno navodi da je povreda utvrđena Odlukom iz 2007. bila jedinstvena i trajna povreda i da sudjelovanje japanskih poduzetnika u toj povredi, uključujući i tužitelja, nije bilo manje ozbiljno od sudjelovanja europskih proizvođača.

149 Uvodno valja istaknuti da tužiteljev navod o tome da osporava sudjelovanje u Zajedničkom dogovoru prelazi okvir predmeta ovog spora. Naime, tužiteljevo sudjelovanje u Zajedničkom dogovoru utvrđeno je u Odluci iz 2007. koja je u tom pogledu postala pravomoćna nakon donošenja presude Siemens/Komisija, točka 25. *supra* (EU:C:2013:866). Nasuprot tomu, pobijana odluka ne tiče se utvrđenja u pogledu tužiteljeva sudjelovanja u povredi, nego isključivo novčane kazne koju mu, slijedom toga, treba izreći.

150 U pogledu ostalih prigovora, sukladno sudskoj praksi, ako povredu počini više poduzetnika, za svakog pojedinog treba ispitati težinu njegova sudjelovanja u povredi (vidjeti presudu od 8. srpnja 1999., Komisija/Anic Partecipazioni, C-49/92 -P, Zb., EU:C:1999:356, t. 150. i navedenu sudsku praksu). Zato se činjenica da jedan poduzetnik nije sudjelovao u svim sastavnim dijelovima zabranjenog sporazuma ili da je imao manje bitnu ulogu u aspektima u kojima je sudjelovao mora uzeti u obzir prilikom ocjene težine povrede i, ovisno o slučaju, određivanja novčane kazne (navedena presuda Komisija/Anic Partecipazioni, EU:C:1999:356, t. 90.).

151 U ovom slučaju, na prvom mjestu, već je u točkama 2. do 4. gore naglašeno da je u Odluci iz 2007. Komisija utvrdila postojanje jedinstvene i trajne povrede koja je uključivala i Zajednički dogovor, Sporazum GQ i Sporazum EQ. Zato tužitelj pogrešno tvrdi da su europski proizvođači sudjelovali u dvjema povredama dok je on navodno sudjelovao samo u jednoj.

152 Na drugom mjestu, suprotno tužiteljevim navodima, njegov doprinos povredi nije manji jer nije sudjelovao u dodjeli projekata u vezi s GIS-om unutar EGP-a, a što je bilo uređeno Sporazumom EQ.

153 U tom pogledu, točno je, dakako, da sudjelovanje japanskih i europskih proizvođača u sporazumima i usklađenim djelovanjima utvrđenima u Odluci iz 2007. u odnosu na EGP nije bilo iste naravi. Naime, japanski proizvođači, uključujući i tužitelja, obvezali su se u sklopu Zajedničkog dogovora da neće ulaziti na tržište EGP-a pa se njihovo sudjelovanje sastojalo od propuštanja djelovanja. Europski proizvođači, s druge strane, raspodijelili su među sobom različite projekte u vezi s GIS-om na tom istom tržištu aktivnim koluzivnim radnjama (vidjeti u tom smislu presudu od 12. srpnja 2011., Toshiba/Komisija, T-113/07, Zb., EU:T:2011:343, t. 260.).

154 Valja ipak istaknuti da je propuštanje u djelovanju japanskih poduzetnika bilo preduvjet za mogućnost raspodjele projekata u vezi s GIS-om unutar EGP-a među europskim proizvođačima, u skladu s pravilima koja su u tu svrhu bila dogovorena (presuda Toshiba/Komisija, točka 153. *supra*, EU:T:2011:343, t. 261.). Stoga su, poštujući svoje obveze na temelju Zajedničkog dogovora, japanski poduzetnici davali nužan doprinos cjelokupnom djelovanju povrede.

155 Usto, u točkama 220. i 226. presude Toshiba/Komisija, točka 153. *supra* (EU:T:2011:343), Opći sud utvrdio je da je sudjelovanje japanskih poduzetnika u Zajedničkom dogovoru koji je uključivao mehanizme obavještavanja i uračunavanja podrazumijevalo da su bili upoznati s činjenicom da su projekti u vezi s GIS-om unutar EGP-a bili pridržani za europske proizvođače i da su mogli razumno pretpostaviti da ih se dodjeljivalo koluzivnim putem. Zato, neovisno o pitanju jesu li japanski proizvođači znali za Sporazum EQ kao takav, oni jesu bili upoznati s protupravnim ponašanjem koje je njime bilo uređeno.

156 Slijedom toga, valja zaključiti da je tužiteljev doprinos povredi usporediv s onim europskih proizvođača.

157 Na trećem mjestu, tužiteljev argument u vezi s činjenicom da je ABB povredu učinio težom tako što je priznao da je uključivao i japanske proizvođače također se ne može prihvatiti. Naime, točno je, dakako, da je određena povreda teža što ima više sudionika. Međutim, na temelju toga nije moguće valjano zaključiti o relativnom doprinosu sudjelovanja različitih skupina tih istih sudionika u predmetnoj povredi.

158 Na četvrtom mjestu, u pogledu usporedbe težine različitih dotičnih protutržišnih ponašanja, s jedne strane, tužitelj želi umjetno razdvojiti različite sastavne dijelove jedinstvene povrede koja je utvrđena Odlukom iz 2007.

159 S druge strane, tužiteljev argument temelji se na činjeničnoj postavci prema kojoj on nije vjerodostojan konkurent u EGP-u. Međutim, kako proizlazi iz točaka 161. do 182. ove presude, tužitelj nije u dovoljnoj mjeri dokazao tu postavku pa je nije moguće uzeti u obzir u sklopu ovog tužbenog razloga.

160 Uzimajući u obzir sva prethodna razmatranja, valja odbiti treći tužbeni razlog.

Četvrti tužbeni razlog koji se temelji na argumentu da je Komisija počinila pogrešku kada nije željela uzeti u obzir tehničke i ekonomske dokaze pri utvrđivanju utjecaja tužiteljeva ponašanja i pri izračunu visine njegove novčane kazne

161 Četvrtim tužbenim razlogom tužitelj tvrdi da je Komisija počinila pogrešku kada nije željela uzeti u obzir tehničke i ekonomske dokaze pri utvrđivanju utjecaja njegova ponašanja i pri izračunu visine njegove novčane kazne. Pojašnjava da je nakon što je primio obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama 2006. angažirao nezavisne stručnjake koji su trebali izraditi zasebno tehničko i zasebno ekonomsko izvješće koja bi izvan svake razumne sumnje dokazala da, osim tek ponekih i specifičnih poslova, između 1988. i 2004. neeuropski proizvođači zbog ekonomskih i tehničkih prepreka uopće nisu mogli ući na europsko tržište GIS-a (u daljnjem tekstu: vanjska izvješća).

162 Međutim, Komisija vanjska izvješća nije uzela u obzir prilikom analize posljedica navodnih povreda na europskom tržištu i nije pružila specifične argumente kako bi ih opovrgnula. Naime, ona je samo ocijenila da su to opće studije sastavljene općenitim formulacijama, iako se u njima daje vjerodostojno objašnjenje činjenice zašto tužitelj nije obavljao prodajnu djelatnost u Europi, što je značajno za poduzetnikovu odgovornost na temelju članka 101. UFEU-a.

163 Zato tužitelj smatra da je Komisija počinila pogrešku pošavši od pretpostavke da je tužitelj mogao prodavati postrojenja GIS u Europi, iako su vanjska izvješća jednoznačna u tome da ih nije mogao izravno prodavati europskim kupcima u glavnini razdoblja povrede. Stoga je Komisija povrijedila obvezu ispitivanja ekonomskog učinka mogućeg protutržišnog ponašanja prilikom utvrđivanja iznosa novčane kazne, izrekavši zbog toga tužitelju nerazmjernu novčanu kaznu.

164 Komisija osporava osnovanost tužiteljevih argumenata, a posebno značaj i dokaznu snagu vanjskih izvješća.

165 U tom pogledu, iz točke 1. A. Smjernica o metodi za utvrđivanje novčanih kazni proizlazi da je prilikom odmjeravanja novčane kazne potrebno uzeti u obzir stvarnu ekonomsku snagu počinitelja povrede da uzrokuju značajnu štetu drugim gospodarskim subjektima, posebno potrošačima.

166 Tužiteljev argument svodi se načelno na tvrdnju da njegovo sudjelovanje u povredi nije moglo prouzročiti štetu tržišnom natjecanju unutar EGP-a, suprotno onome što je Komisija utvrdila u uvodnim izjavama 314. do 318. Odluke iz 2007. koje se mogu uzeti u obzir u ovom slučaju, s obzirom na to da na njih presuda Mitsubishi Electric/Komisija, točka 8. *supra* (EU:T:2011:345), nije utjecala.

167 Na prvom mjestu, u tom pogledu, kao što je to Komisija utvrdila u uvodnoj izjavi 317. Odluke iz 2007., postojanje Zajedničkog dogovora, a osobito mehanizma obavještavanja i uračunavanja, podrazumijeva da su europski proizvođači na japanske proizvođače gledali kao na potencijalne tržišne takmace, unatoč postojanju određenih objektivnih prepreka za ulaz na tržište, što Komisija uostalom nije osporavala. Kad to ne bi bilo tako, ne bi bilo došlo do sklapanja Zajedničkog dogovora i europski proizvođači, koji su zbog toga izgubili dio projekata u vezi s GIS-om izvan EGP-a, ne bi ga bili poštovali. Budući da su europski proizvođači zbog svojeg povlaštenog položaja u Europi bili posebno u stanju ocijeniti stanje na EGP-u, njihovo prihvaćanje Zajedničkog dogovora argument je koji ozbiljno dovodi u pitanje uvjerljivost teze koju tužitelj zastupa (vidjeti analogijom presudu od 12. srpnja 2011., Hitachi i dr./Komisija, T-112/07, Zb., EU:T:2011:342, t. 319.).

168 Na drugom mjestu, valja istaknuti da su vanjska izvješća koja je tužitelj podnio izrađena isključivo za potrebe njegove obrane u postupku donošenja Odluke iz 2007. Kao što to Komisija u uvodnoj izjavi 318. Odluke iz 2007. tvrdi, ta su izvješća formulirana općenito i ne pokazuju da je tužitelj raspravljao o izvedivosti ili poslovnoj mogućnosti ulaska na tržište EGP-a.

169 Usto, što se tiče ekonomskog izvješća, valja napomenuti da se određeni istaknuti argumenti temelje na razlikama koje postoje između nacionalnih tržišta u Europi ili pak na naklonjenosti dobavljačima već isporučene opreme. Međutim, barem što se tiče zemalja koje nisu zemlje proizvođači, razlike među nacionalnim tržištima mogle su utjecati i na europske proizvođače, što znači da japanski proizvođači u tom pogledu nisu unaprijed bili u lošijem položaju. Također, prethodan zadovoljavajući odnos s dobavljačem druge dobavljače obično stavlja u nepovoljniji položaj, neovisno o tome jesu li oni europski ili japanski (vidjeti analogijom presudu Hitachi i dr./Komisija, točka 167. *supra*, EU:T:2011:342, t. 323.).

170 Nadalje, određeni argumenti izloženi u ekonomskom izvješću nisu uvjerljivi.

171 Tako u pogledu institucionalnih prepreka o kojima je riječ u točki 3. navedenog izvješća autori sami priznaju da im je značaj smanjen počevši od 1996.

172 U pogledu analize proizvodnih troškova o kojima se govori u točki 4.1. ekonomskog izvješća, autori su se u vezi s troškom radne snage oslonili na „prosječnu razliku“ u razdoblju od 1980. do 2003. Taj preopćenit pristup uključuje u izračun podatke za godine koje nisu značajne i, što je još važnije, prikriva činjenicu da je razlika bila puno manja u nekim razdobljima, a osobito od 1996. do 2003., kako to proizlazi iz grafikona 4. na stranici 15. ekonomskog izvješća. Također, što se tiče troška čelika, podaci iz tablice 4. na stranici 16. ekonomskog izvješća, prema kojima su cijene u Japanu bile niže za 3% od 1997. do 2004., proturječni su s izjavom autora na istoj stranici, u skladu s kojom „Japan ne stvara ni prednost ni nedostatak u pogledu čelika“. Slijedom toga, razlika u relativnim troškovima proizvodnje od 22%, navedena u tablici 5. ekonomskog izvješća, nije pouzdana, osobito što se tiče druge polovice razdoblja povrede.

173 Što se tiče tehničkog izvješća, njegov autor je s tužiteljem već prije surađivao na dva projekta, što u određenoj mjeri može dovesti u sumnju njegovu nezavisnost. Također, čini se da predmetni stručnjak ima podrobna izravna saznanja samo o tržištu Ujedinjene Kraljevine i da se njegovi zaključci o drugim zemljama EGP-a temelje na informacijama koje su mu pružile druge osobe aktivne u tom sektoru, kako to proizlazi iz točaka 1., 20., 22. i 31. tehničkog izvješća. Usto, neki zaključci u točkama 4., 5., 31. i 32. tehničkog izvješća ne tiču se tehničkog područja ili su pak vrlo nejasno formulirani, pa čak i s određenim oprezom.

174 Unatoč tomu, tehničko izvješće navodi dvije tehničke poteškoće koje su na prvi pogled značajne, i to, s jedne strane, djelomičnu nesukladnost tužiteljeve linije GIS-a s parametrima koje traže europski kupci, o čemu se govori u točkama 29. i 30. tehničkog izvješća, i, s druge strane, nužnost provođenja dodatnih ispitivanja u jednom od nezavisnih laboratorija koje europski kupci općenito priznaju, o čemu je riječ u točki 28. tehničkog izvješća. Ali i sam autor tehničkog izvješća priznaje u točki 30. tog izvješća da je tužitelj mogao dizajnirati proizvode za europsko tržište. Jedina njegova kritika u tom pogledu tiče se troška tog posla, što je razmatranje koje prelazi okvire tehničkog izvješća pa dakle i stručnog područja njegova autora.

175 Usto, u presudi Hitachi i dr./Komisija, točka 167. *supra* (EU:T:2011:342), Opći sud već je u tom pogledu utvrdio da je japanski proizvođač koji je htio ući na tržište EGP-a bio dužan prilagoditi dotični proizvod normama koje su na snazi, a koje proizlaze iz standarda koje određuje Međunarodna elektrotehnička komisija, kao i da je trebao provesti određen broj ispitivanja usklađenosti te ishoditi odgovarajuće svjedodžbe. Unatoč tomu, tužitelj ne osporava da su japanski proizvođači ranije bili u stanju ispuniti te formalnosti prilikom povremenih prodaja GIS-a na EGP-u kao i većeg broja prodaja na drugim područjima gdje su se također primjenjivali standardi koje određuje Međunarodna elektrotehnička komisija (vidjeti analogijom presudu Hitachi i dr./Komisija, točka 167. *supra*, EU:T:2011:342, t. 321.).

176 Tehničko izvješće također upućuje na dodatne tehničke zahtjeve i praksu koji se primjenjuju u određenim zemljama Zapadne Europe. Međutim, barem što se tiče zemalja koje nisu zemlje proizvođači, ti zahtjevi primjenjivali su se na sve moguće, europske ili japanske tržišne takmace (vidjeti analogijom presudu Hitachi i dr./Komisija, točka 167. *supra*, EU:T:2011:342, t. 322.).

177 Isto vrijedi i za navodnu naklonjenost nacionalnim proizvođačima, koja se spominje u točkama 26. i 29. tehničkog izvješća, s obzirom na to da iz pobijane odluke proizlazi da su zemlje EGP-a koje nisu zemlje proizvođači bile upravo one u kojima nije bilo vjerodostojnih nacionalnih dobavljača. Isti slijed razmišljanja može se zbog razloga izloženih u točki 169. gore tim više primijeniti na navodnu naklonjenost prema dobavljačima već ugrađene opreme o kojoj se govori u točkama 26., 28. i 31. tehničkog izvješća.

178 Nadalje, iz tehničkog izvješća proizlazi da su se u njemu opisane prepreke ulasku na tržište u većem dijelu postupno smanjivale počevši od druge polovice 90-ih godina.

179 Zaključno u pogledu dvaju izvješća valja istaknuti da njihovu dokaznu snagu dovodi u pitanje i stvarno stanje na tržištu. Naime, kao što je to naglašeno u točki 175. i kako proizlazi iz uvodne izjave 316. Odluke iz 2007., japanski proizvođači, uključujući tužitelja, bili su u stanju tijekom razdoblja povrede obaviti povremene prodaje GIS-a na EGP-u kao i češće prodaje u ostatku Europe i u sredozemnoj regiji. Stoga su oni u relevantnom razdoblju bili u stanju nadvladati prepreke slične onima na koje se tužitelj u ovom slučaju poziva.

180 Na trećem mjestu, valja napomenuti da je duže postojanje Zajedničkog dogovora, a time i nenazočnost japanskih proizvođača na tržištu EGP-a, moglo umjetno pojačati neke od prepreka ulasku na tržište koje spominje tužitelj, a osobito one koje se tiču prihvaćanja japanskih dobavljača od strane europskih kupaca. Međutim, ne može se dopustiti da se tužitelj poziva na posljedice djelovanja povrede u kojoj je sudjelovao kako bi ishodio smanjenje iznosa novčane kazne koja mu je izrečena za tu istu povredu (vidjeti analogijom presudu Hitachi i dr./Komisija, točka 167. *supra*, EU:T:2011:342, t. 327.).

181 Uzimajući u obzir sva prethodna razmatranja, valja zaključiti da tužitelj nije u dovoljnoj mjeri potkrijepio svoj navod prema kojem njegovo sudjelovanje u povredi nije moglo prouzročiti štetu tržišnom natjecanju na EGP-u. U tim okolnostima, ne može se predbaciti Komisiji da taj navod nije uzela u obzir prilikom utvrđivanja iznosa tužiteljeve novčane kazne.

182 Posljedično, četvrti tužbeni razlog valja odbiti.

Drugi tužbeni razlog koji se temelji na povredi obveza obrazlaganja, načela jednakog postupanja i načela proporcionalnosti u pogledu izračuna odvraćajućeg koeficijenta

183 Tužitelj tvrdi da je Komisija povrijedila obvezu obrazlaganja, načelo jednakog postupanja i načelo proporcionalnosti u pogledu izračuna odvraćajućeg koeficijenta koji je na njega primijenjen.

184 U tom pogledu napominje da pragovi odabrani za raspodjelu sudionika u zabranjenom sporazumu na kategorije radi određivanja odvraćajućeg koeficijenta moraju biti dosljedno i objektivno određeni. Smatra da ne bi trebao biti samo on smješten u treću kategoriju s odvraćajućim koeficijentom 1,5, nego u istu kategoriju kao i ABB, s koeficijentom 1,25.

185 Naime, s jedne strane, razlika između njegova i ABB-ova prihoda usporediva je s razlikom između Siemensova i Hitachijeva prihoda, koji su oboje stavljeni u prvu kategoriju s odvraćajućim koeficijentom 2,5.

186 S druge strane, razlike između prihoda poduzetnika iz prve i druge kategorije kao i onih iz druge i treće kategorije znatno su veće od razlike između tužiteljeva i ABB-ova prihoda.

187 S tim u vezi, Komisija nije pružila objektivno opravdanje za svoj pristup, povrijedivši na taj način načela jednakog postupanja i proporcionalnosti. Slijedom toga, tužitelj smatra da Opći sud na njega treba primijeniti preventivni faktor množenja 1,25 kao u presudi Tokai Carbon i dr./Komisija, točka 66. *supra* (EU:T:2004:118).

188 Komisija osporava osnovanost tužiteljevih argumenata.

189 U tom pogledu, iz točke 320. presude Siemens/Komisija, točka 70. *supra* (EU:T:2011:68), proizlazi da su odvraćajući koeficijenti određeni u Odluci iz 2007., na koje se upućuje u uvodnim izjavama 70. i 71. pobijane odluke, razmjerni prihodima svih dotičnih poduzetnika osim Siemensa, u odnosu na kojega je odnos degresivan jer je na njega primijenjen isti koeficijent kao i na Hitachi, iako je njegov prihod na svjetskom tržištu 2005. bio za 6 milijardi eura veći od Hitachiijeva.

190 Također u skladu s točkom 320. presude Siemens/Komisija, točka 70. *supra* (EU:T:2011:68), takav odnos razmjernosti ispunjava zahtjeve navedene u točki 338. presude od 5. travnja 2006., Degussa/Komisija (T-279/02, Zb., EU:T:2006:103), prema kojoj razvrstavanje poduzetnika po kategorijama radi određivanja odvraćajućeg koeficijenta, sukladno načelu jednakog postupanja, treba biti objektivno opravdano.

191 Isto tako, u točki 322. presude Siemens/Komisija, točka 70. *supra* (EU:T:2011:68), Opći sud odbio je kao bespredmetnu presudu Tokai Carbon i dr./Komisija, točka 66. *supra* (EU:T:2004:118), na koju se tužitelj u ovom slučaju poziva, s obzirom na to da je donesena na temelju različitog činjeničnog stanja.

192 U tim okolnostima, valja zaključiti da je tužiteljev odvraćajući koeficijent određen u skladu s objektivno opravdanom metodom, osobito u pogledu Komisijine odluke da ga smjesti u različitu kategoriju, a ne u istu kategoriju s ABB-om.

193 Stoga valja odbiti prigovor koji se temelji na povredi načela jednakog postupanja i načela proporcionalnosti.

194 Međutim, budući da se prema tužitelju nije različito postupalo, Komisija nije bila dužna pružiti posebno opravdanje u pogledu određivanja njegova odvraćajućeg koeficijenta.

195 Konačno, kao što je to istaknuto u točki 70. gore, iz točaka 310. do 317. presude Siemens/Komisija, točka 70. *supra* (EU:T:2011:68), proizlazi da je u uvodnoj izjavi 491. Odluke iz 2007. Komisija u dovoljnoj mjeri izložila elemente koje je uzela u obzir radi povećanja početnih iznosa novčanih kazni u svrhu prevencije. Budući da se to utvrđenje može preslikati na odvraćajući koeficijent koji je pobijanom odlukom određen tužitelju, valja zaključiti da je on mogao znati koje je opravdanje te argumentacije u pogledu početnog iznosa njegove novčane kazne i braniti svoja prava kao i da Opći sud može provesti svoj nadzor.

196 Stoga valja u svakom slučaju odbiti prigovor koji se temelji na povredi obveze obrazlaganja kao i drugi tužbeni razlog u cijelosti.

197 Budući da su odbijeni svi razlozi istaknuti u prilog glavnom zahtjevu, valja ga odbiti u cijelosti.

*Podredni zahtjev za smanjenje iznosa novčane kazne*

198 Podrednim zahtjevom tužitelj od Općeg suda zahtijeva da izmijeni članak 1. pobijane odluke s ciljem ukidanja ili, ako to izostane, smanjenja iznosa novčane kazne koja mu je izrečena.

199 U tom pogledu, valja istaknuti da u prilog podrednom zahtjevu nisu istaknuti posebni razlozi i argumenti drukčiji od onih koji su istaknuti u prilog glavnom zahtjevu. Slijedom toga, uzimajući u obzir prethodna razmatranja i u nedostatku drugih elemenata u ovom slučaju koji bi doveli do ukidanja ili eventualno do smanjenja iznosa novčane kazne koja je izrečena tužitelju, nema razloga da Opći sud u ostvarivanju svoje neograničene nadležnosti usvoji podredni zahtjev.

200 Posljedično, tužbu treba u cijelosti odbiti.

**Troškovi**

201 Sukladno članku 134. stavku 1. Poslovnika Općeg suda, stranka koja ne uspije u postupku dužna je, na zahtjev protivne stranke, snositi troškove. Budući da tužitelj nije uspio u postupku, treba mu naložiti snošenje troškova sukladno zahtjevu Komisije.

Slijedom navedenog,

OPĆI SUD (prvo vijeće)

proglašava i presuđuje:

**1. Tužba se odbija.**

**2. Društvu Mitsubishi Electric Corp. nalaže se snošenje troškova.**

Kanninen Pelikánová Buttigieg

Objavljena na javnoj raspravi u Luxembourgu 19. siječnja 2016.

Potpisi

# Sadržaj

Okolnosti spora ..... 1

Postupak i zahtjevi stranaka ..... 4

Pravo ..... 5

Glavni zahtjev koji se odnosi na poništenje pobijane odluke ..... 5

Prvi tužbeni razlog koji se temelji na povredi obveze obrazlaganja, načela dobre uprave i tužiteljeva prava na obranu ..... 5

– Prigovor u vezi s povredom tužiteljeva prava na obranu ..... 6

– Prigovori koji se tiču obrazloženja pobijane odluke ..... 8

Sedmi tužbeni razlog koji se temelji na povredi obveze obrazlaganja i tužiteljeva prava na obranu u pogledu određivanja udjela u početnom iznosu TM T&D-a koji je trebalo raspodijeliti na tužitelja i Toshibu ..... 10

Deveti tužbeni razlog koji se temelji na povredi obveze obrazlaganja i tužiteljeva prava na obranu u pogledu metode kojom je tužitelju određen početni iznos za razdoblje prije osnivanja TM T&D-a .... 11

Osmi tužbeni razlog temelji se na povredi načela jednakog postupanja i načela proporcionalnosti u pogledu metode kojom je tužitelju određen početni iznos za razdoblje prije osnivanja TM T&D-a .... 13

Šesti tužbeni razlog koji se temelji na povredi načela jednakog postupanja i načela proporcionalnosti pri određivanju udjela u početnom iznosu TM T&D-a koji je trebalo raspodijeliti na tužitelja i Toshibu ..... 15

Treći tužbeni razlog koji se temelji na povredi načela proporcionalnosti zato što je Komisija visinu tužiteljeve novčane kazne izračunala na isti način kao i visinu novčanih kazni europskih proizvođača . 18

Četvrti tužbeni razlog koji se temelji na argumentu da je Komisija počinila pogrešku kada nije željela uzeti u obzir tehničke i ekonomske dokaze pri utvrđivanju utjecaja tužiteljeva ponašanja i pri izračunu visine njegove novčane kazne ..... 19

Drugi tužbeni razlog koji se temelji na povredi obveza obrazlaganja, načela jednakog postupanja i načela proporcionalnosti u pogledu izračuna odvraćajućeg koeficijenta ..... 22

Podredni zahtjev za smanjenje iznosa novčane kazne ..... 23

Troškovi ..... 23